

YZM 2116

Veri Yapıları

Yrd. Doç. Dr. Deniz KILINÇ
Celal Bayar Üniversitesi
Hasan Ferdi Turgutlu Teknoloji Fakültesi
Yazılım Mühendisliği

BÖLÜM - 3

Bu bölümde,

- **Motivasyon:** Neden Listeye İhtiyaç Var?
- Bağlı Liste (Linked List) Veri Yapısı

konusuna değinilecektir.

Motivasyon: Neden Listeye İhtiyaç Var?

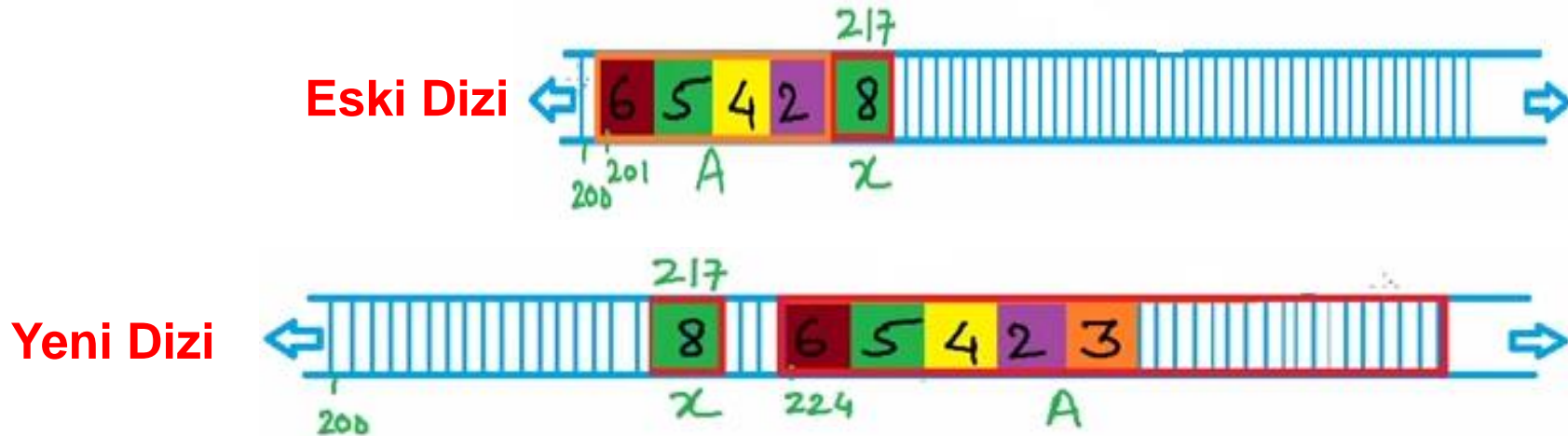
- **Dizi**, bellek yöneticisi tarafından atanan ve uzunluğu **baştan belli** ardışık bir hafızada saklanır.
- `int[] A = {6, 5, 4, 2}` şeklinde 4 elemanlı **int** türünde bir *dizi olduğunu varsayalım.*
- Hafızaya sırayla
 - `int x = 8;` sayısını ve
 - daha sonra A dizisini sakladığımızı düşünelim.

Motivasyon: Neden Listeye İhtiyaç Var?

- Dizi için ayrılan bölümün sürekli adreslerden oluştuğuna dikkat edelim.
- Bu diziye **yeni bir eleman** (örneğin 3) eklemek istediğimizde
 - 2'den sonraki alan, yani 217 nolu hafıza dolu olduğu için hafızayı genişletme seçeneğimiz yoktur.
- **Çözüm olarak ne yapabiliriz?**

Motivasyon: Neden Listeye İhtiyaç Var?

- Çözüm olarak birçok hafıza değişimi ve işlemi gerektiren aşağıdaki adımlar uygulanır:
 - *Daha büyük bir dizi* için yer alanı oluşturulur.
 - Eski dizideki elemanlar yeni diziye **kopyalanır** ve **taşım** (move) işlemi gerçekleştirilir.
 - **Eski dizi** hafızadan **silinir**.

Motivasyon: Neden Listeye İhtiyaç Var?

- Bu problemi çözmek için ne yapabiliriz?

ÇÖZÜM 1: Büyük Hafıza Alanı

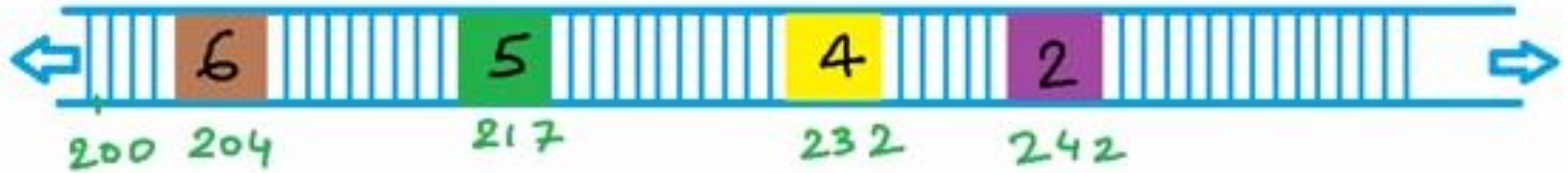
- Büyük bir hafıza alanını **dizi için ayırabiliriz.**
- Ancak bu durumda da **hafızada saklanan eleman sayısı azken hafıza boşa işgal edilmiş** olur.

ÇÖZÜM 2: Bağlı Liste

- Hafızayı ihtiyaç halinde büyütebilmektir.
- **Önceden alan ayırmayarak hafızayı verimli kullanmak adına elemanları hafızaya tek tek yerleştirmektir.**

Bağlı Liste – Çözüm

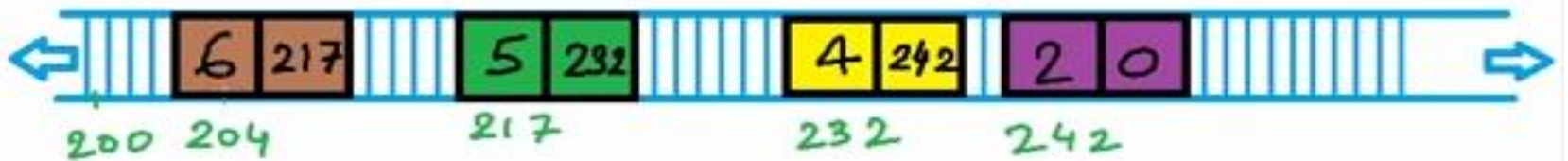
- `int[] A = {6, 5, 4, 2}` dizisini aşağıdaki gibi tutabildiğimizi varsayalım.

- Elemanlar arasında bir **bağlantı** sağlanması zorunludur. **Neden?**

Bağlı Liste – Çözüm (devam...)

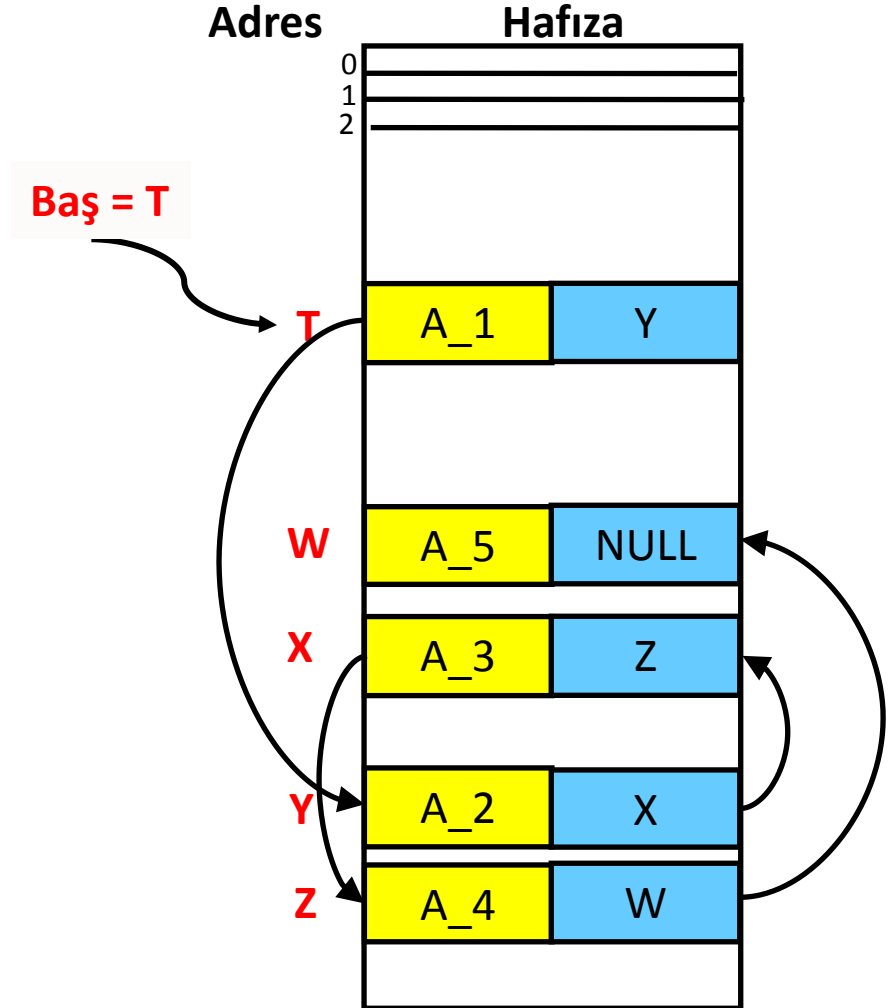
- Hafıza sürekli olmadığı için dizi elemanlarının birbirleriyle **bağı yoktur**. Bu nedenle her bir eleman *sonrakinin adresini gösteren* bir referansla bağlanmalıdır.

- Her eleman sonraki elemanın adresini tutarken son elemanın adresi **NULL** olur.
- Bu şekilde elde edilen veri yapısı, **Bağlı Liste (Linked List)** olarak adlandırılır.

Bağlı Liste – Çözüm (devam...)

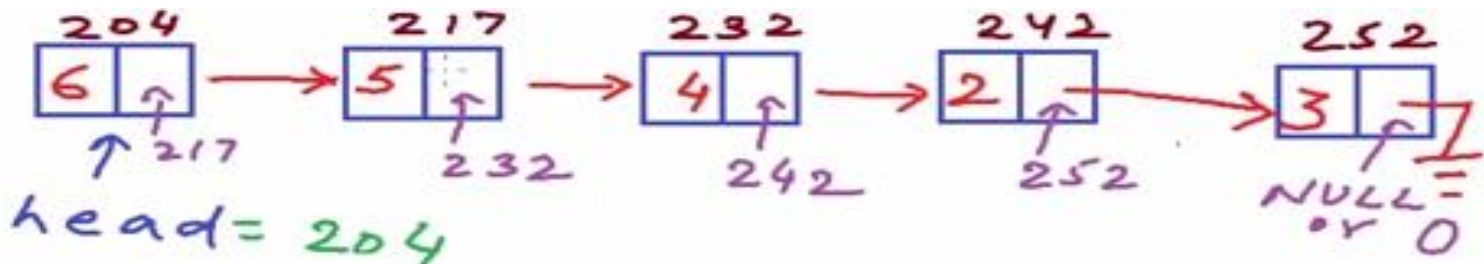
- Bağlı listenin hafıza organizasyonu ve yerleşimi yandaki gibi de olabilir.

Bağlı Liste – Çözüm (devam...)

- Listenin **sonuna** “3” sayısını eklersek,
- Yeni eleman NULL’a işaret ederken, yani ***listenin son elemanı*** olurken,
- 2 artık “252” ye (3’ün adresine) işaret eder.
- Aşağıdaki şekilde dizinin bağlı liste yapısı verilmiştir.

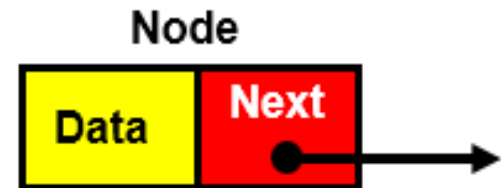

Bağlı Liste – Özet

- Bir bağlı liste, elemanlarının **bir sonraki (Next)** elemanın **hafızadaki yerine** işaret ettiği zincir **şeklinde** bir veri yapısıdır.
- 3 tip bağlı liste bulunmaktadır.
 - Tek yönlü bağlı liste
 - Çift yönlü bağlı liste
 - Dairesel bağlı liste

Bağlı Liste – Özet (devam...)

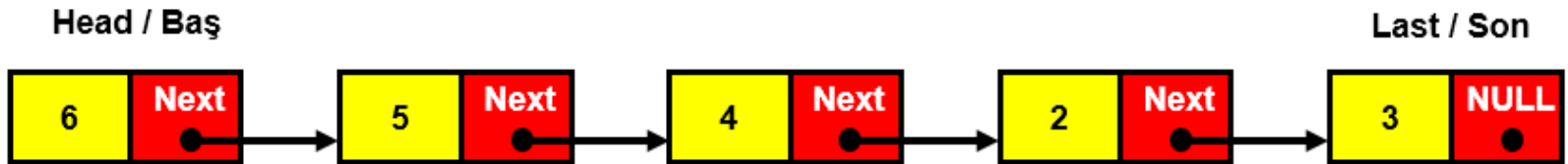
- Bağlı listede her bir elemana düğüm (node) adı verilir.
- Her **düğüm**
 - **Data:** Veri (bir tamsayı, bir dizi, bir nesne olabilir)
 - **Next:** Sonraki verinin adresine işaret eden bir referanstan oluşur.


```
public class Node
{
    public int Data;
    public Node Next;
}
```

Bağlı Liste – Özet (devam...)

- **İlk düğümün** adresini içeren ve **başlangıç (Head)** olarak adlandırılan bir *referans* değişkeni bulunur.
 - Bir listeyi **gezmek** için bu adrese mutlaka ihtiyaç vardır.
 - Boş bir listede **Head NULL**'a işaret eder.
- Bağlı listede, **son düğümde listenin sonuna işaret eden özel NULL** (veya sıfır) değeri bulunur.

Bağlı Liste – ADT

```
public abstract class LinkedListADT
{
    public Node Head;
    public int Size = 0;
    public abstract void InsertFirst(int value);
    public abstract void InsertLast(int value);
    public abstract void InsertPos(int position, int value);
    public abstract void DeleteFirst();
    public abstract void DeleteLast();
    public abstract void DeletePos(int position);
    public abstract Node GetElement(int position);
    public override string DisplayElements()
}
public class Node
{
    public int Data;
    public Node Next;
}
```

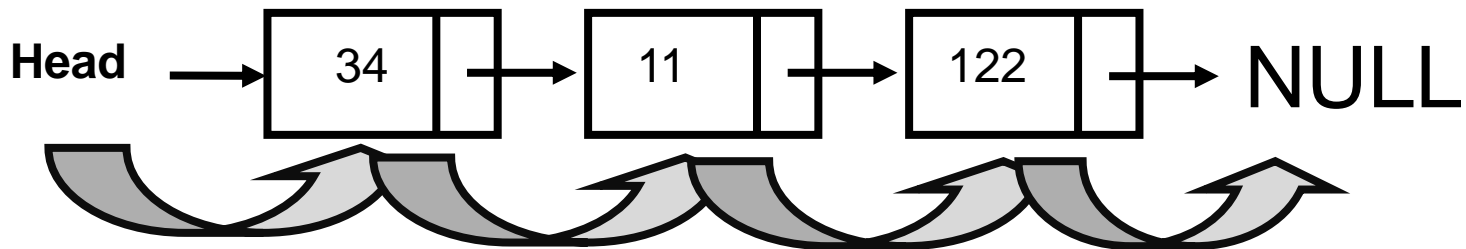
Bağlı Liste – ADT (devam...)

- InsertFirst(int value): Listenin başına bir node ekler.
- InsertLast(int value): Listenin sonuna bir node ekler.
- InsertPos(int position, int value): Listenin belirtilen pozisyonuna bir node ekler.
- DeleteFirst(): Listenin başındaki node'u siler.
- DeleteLast(): Listenin sonundaki node'u siler.
- DeletePos(int position): Listenin belirtilen pozisyondaki node'unu siler.
- GetElement(int position): Listenin belirtilen pozisyondaki node'unu getirir.
- int Size: Listedeki eleman sayısını döndürür.
- string DisplayElements(): Listedeki elemanları geriye döndürür.
- Node Head: Listenin ilk elemanını verir.

Bağlı Liste – Traverse (Gezinme)

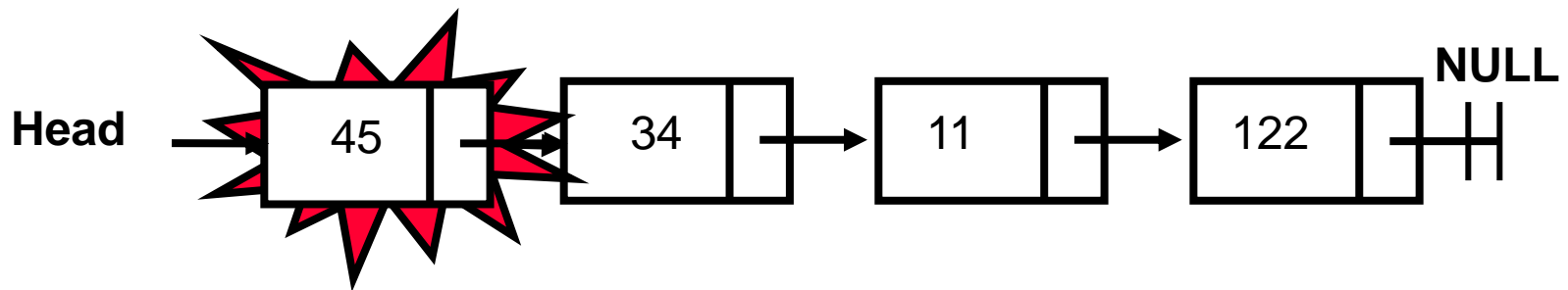
- Head düğümünden başlayarak, **sonuncu düğüme kadar** doğrusal şekilde **nasıl ilerleriz?** Algoritma, mantık?

```
Node temp = Head;
while (temp != null)
{
    if (temp.Next != null)
        temp = temp.Next;
    else
        break;
}
```


Bağlı Liste – InsertFirst

- Listenin ilk elemanı olan Head'i yeni gelen elemanla yer değiştirdiğimiz metottur.
- **Traverse** işlemine **gerek yoktur**.
- Aşağıdaki listede *Head 34*'tür.
- Listenin başına 45 elemanını eklemek istiyoruz. Yani yeni Head 45 olmalı. **Nasıl?**

Bağlı Liste – InsertFirst (devam...)

- Sözde kod:

- a) Yeni Head düğüm oluşturulur (**tmpHead**),
- b) Head **NULL** ise (**Liste BOŞSA**)
 - **Head** \leftarrow **tmpHead**
- c) Yeni düğümün işaretçisi **Head'a işaret eder**,
 - **tmpHead.Next** \leftarrow **Head**
- d) **Head** yeni düğüme işaret eder.
 - **Head** \leftarrow **tmpHead**

Bağlı Liste – InsertFirst (devam...)

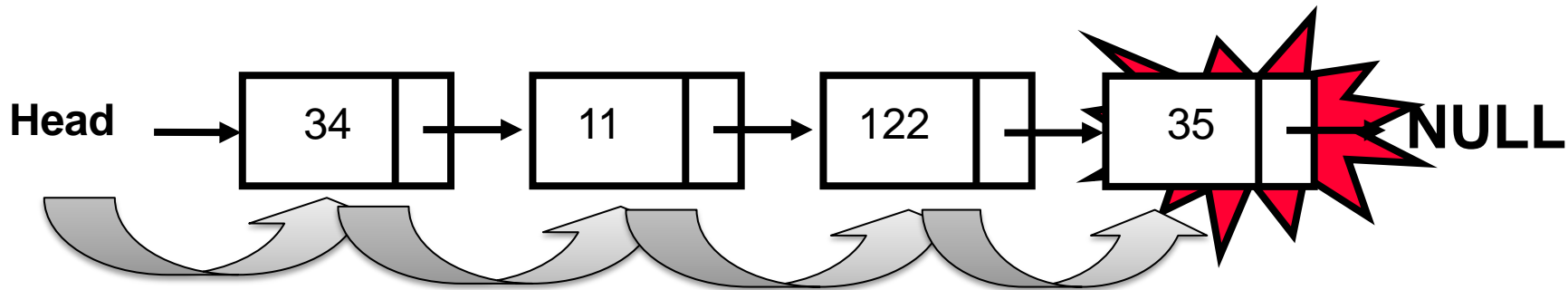
```
public override void InsertFirst(int value)
{
    Node tmpHead = new Node
    {
        Data = value
    };

    if (Head == null)
        Head = tmpHead;
    else
    {
        //En kritik nokta: tmpHead'in next'i
        //eski Head'i göstermeli
        tmpHead.Next = Head;
        //Yeni Head artık tmpHead oldu
        Head = tmpHead;
    }
    //Bağlı listedeki eleman sayısı bir arttı
    Size++;
}
```

Bağlı Liste – InsertLast

- Listenin son elemanını yeni gelen elemanla yer değiştirdiğimiz metottur.
- **Traverse** işlemi **gereklidir**. Eski sonuncu elemanın bulunması gerekmektedir.
- Aşağıdaki listede *Son eleman 122'dir*.
- Listenin sonuna 35 elemanını eklemek istiyoruz.

Nasıl?

Bağlı Liste – InsertLast (devam...)

- Sözde kod:

a) Yeni düğüm oluşturulur (**newLast**),

b) Head **NULL** ise (**Liste BOŞSA**)

- **InsertFirst()**

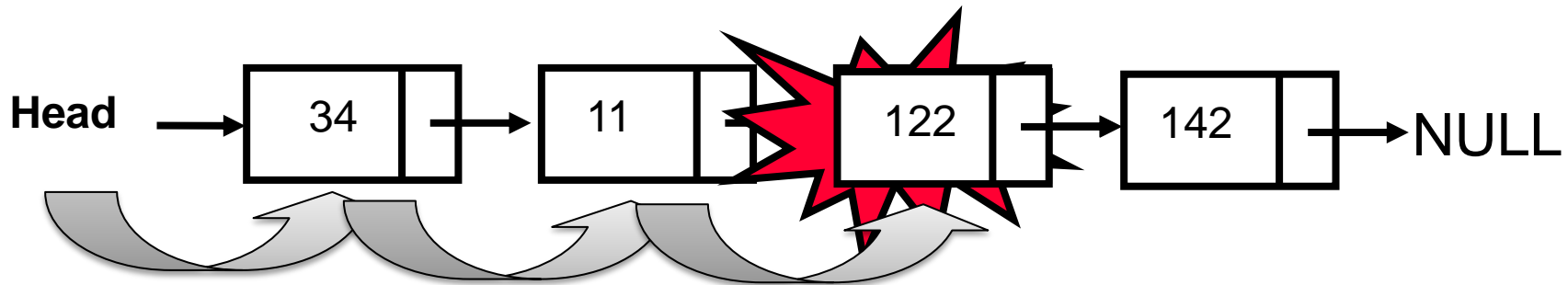
c) “**Eski son düğüm**” bulunur (**oldLast**),

d) **Eski son düğüm**, eklenen düğüme *işaret eder*.

- **oldLast.Next** ← **newLast**

Bağlı Liste – InsertPos

- Listenin **i. pozisyonundaki** elemanın sonrasına **yeni gelen elemanı, ekleyen** metottur.
- **Traverse** işlemi **gereklidir**. **i. Pozisyona sahip elemanın bulunması** gerekmektedir.
- Aşağıdaki listede **$i=2$ için 11 elemanı ile 142 elemanı arasında 122 elemanını ekleyelim. Nasıl?**

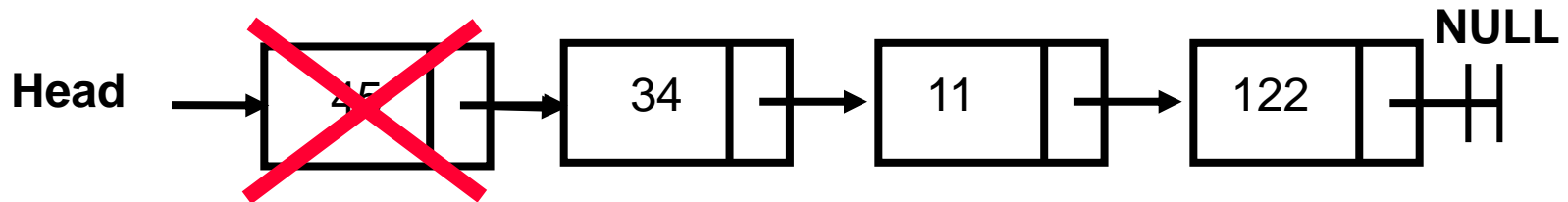
Bağlı Liste – InsertPos (devam...)

- **Sözde kod:**

- a) Yeni düğüm oluşturulur (**newNode**),
- b) **Head NULL** ise (**Liste BOŞSA**)
 - **InsertFirst()**
- c) **“i. Pos düğüm”** bulunur (**posNode**),
- d) **posNode** elemanının Next'i **tempNext'e** atanır.
 - **tempNext ← posNode.Next**
- e) **posNode** elemanının Next'ine **newNode** atanır.
 - **posNode.Next ← newNode**
- f) **newNode** elemanının Next'ine **tempNext** atanır.
 - **newNode.Next ← tempNext**

Bağlı Liste – DeleteFirst

- Listenin ilk elemanı olan Head'i **silen** metottur.
- **Traverse** işlemine **gerek yoktur**.
- Aşağıdaki listede *Head 45'dir*.
- Listenin başındaki elemanı silmek istiyoruz.
- Yeni Head **34 olmalı**. **Nasıl?**

Bağlı Liste – DeleteFirst (devam...)

- **Sözde kod:**

a) Head'in sonraki elemanı - Next'i **temp** bir değişkene atanır

- `tempHeadNext ← Head.Next`

b) **tempHeadNext NULL ise** Head NULL olur,

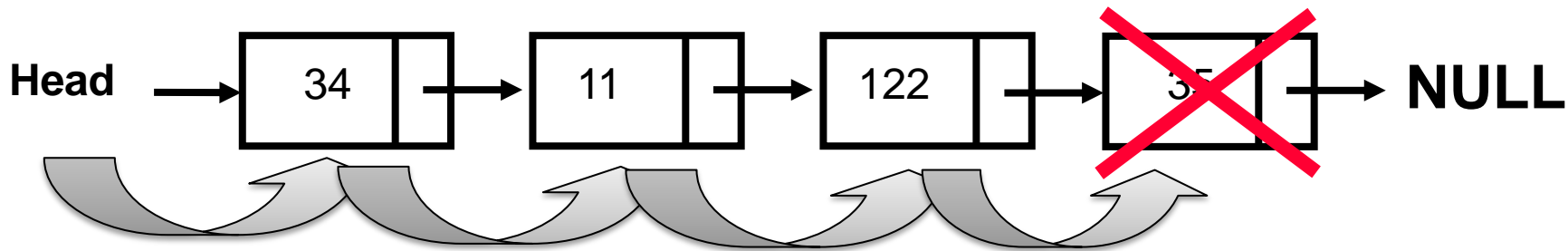
- Liste boşalır

c) **tempHeadNext NULL değilse** Head elemanı **tempHeadNext** olur,

- `Head ← tempHeadNext`

Bağlı Liste – DeleteLast

- Listenin son elemanını **silen** metottur.
- **Traverse** işlemi **gereklidir**. **Sonuncu elemanın bulunması** gerekmektedir.
- Aşağıdaki listede *Son eleman 35'dir*.
- Son eleman silindiğinde **yeni son eleman 122 olmalıdır**. **Nasıl?**

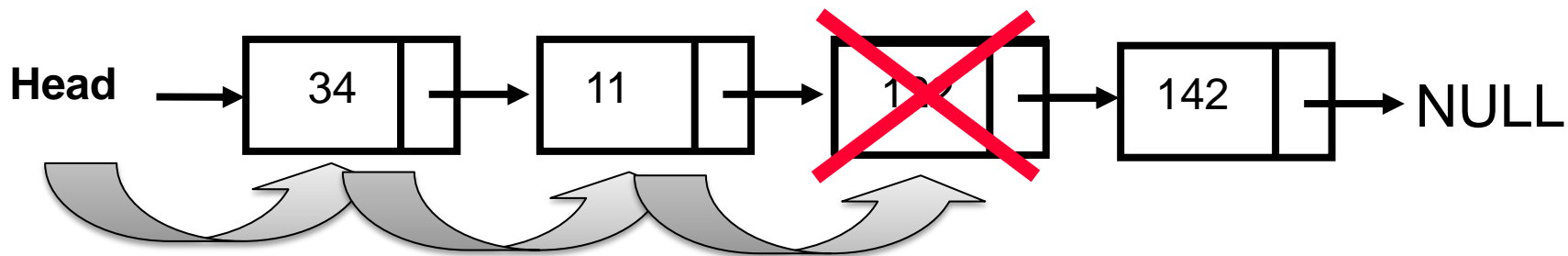
Bağlı Liste – DeleteLast (devam...)

- **Sözde kod:**

- a) Son eleman bulunması için Head'ten itibaren doğrusal ilerlenir.
- b) Son eleman **last** değişkenine atanır.
- c) Son eleman bulunduğunda, **sondan bir önceki eleman** bulunur ve **bir değişkene** atanır (**lastPrevNode**).
- d) **lastPrevNode** elemanının **Next**'ine **NULL** **atanır**.
- e) **last** değişkenine **NULL** atanır.

Bağlı Liste – DeletePos

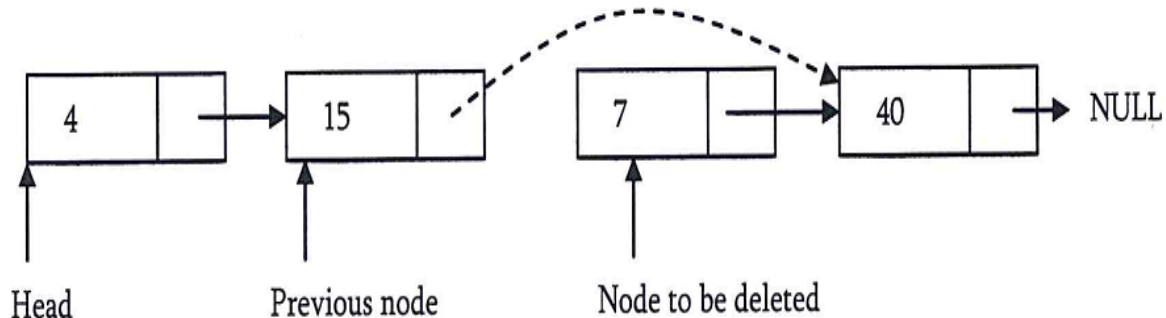
- Listenin **i. pozisyonundaki** elemanını **silen** metottur.
- **Traverse** işlemi **gereklidir**. **i. Pozisyona sahip elemanın bulunması** gerekmektedir.
- Aşağıdaki listede **$i=2$ için 122 elemanını silelim ve 11 elemanı artık 122'yi değil, 142'yi işaret etsin. Nasıl?**

Bağlı Liste – DeletePos (devam...)

- **Sözde kod:**

- a) *i.* Pozisyondaki elemanın bulunması için Head'ten itibaren doğrusal ilerlenir.
- b) *i.* Pozisyonundaki eleman **pos** değişkenine atanır.
- c) *i.* Pozisyonundaki eleman bulunduğunda, **ondan bir önceki elemanın Next'ine pos'un Next'i atanır.**
- d) **pos** değişkenine **NULL** atanır.

Bağlı Liste ve Dizi Karşılaştırması

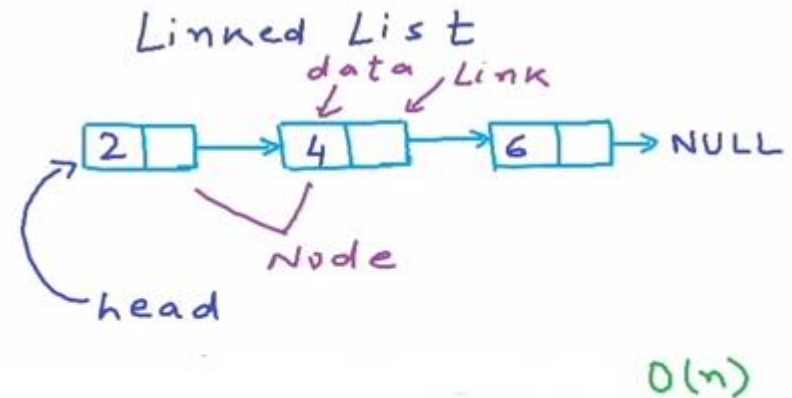
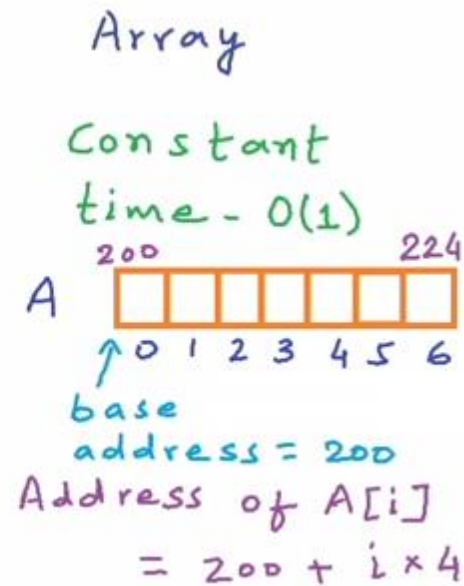
- **Erişim Maliyeti**

- Dizinin 1. veya en sonuncu elemanına erişmek için sadece base adresle **ilgili elemanın sırasının byte değeri** (6. sıra * 4 byte) toplanır. Bu her eleman için sabit bir zamandır ve karmaşıklığı **O(1)** olur.
- Bağlı liste, **sürekli bir adreste tutulmadığından** en kötü durumda (**worst-case**) son elemanın adresine erişmek için Head elemanından başlanarak **sırayla** her düğümden *bir sonraki adres elde* edilir. Bu nedenle karmaşıklık eleman sayısı n kadar ya da **O(n)** olur.

Bağlı Liste ve Dizi Karşılaştırması (devam..)

- Erişim Maliyeti**

1) Cost of accessing an element

Bağlı Liste ve Dizi Karşılaştırması (devam..)

- **Veri Giriş (Insert) Maliyeti**
 - **En Başa:** Dizide tüm elemanlar bir kayar $O(n)$. Bağlı listede sabit bir işlem $O(1)$.
 - **En Sona:** *Dizi* boşsa $O(1)$ değilse *yeni bir dizi gerekeceğinden en kötü* $O(n)$. *Bağlı listede* sonuncu elemana **en kötü** $O(n)$ le ulaşılır ve eklenir.
 - **i. Pozisyona:** *Dizide* ilgili elemana ulaşmak ve duruma göre elemanları kaydırmak gerekeceği için **en kötü durumda** $O(n)$ zamana ihtiyaç vardır. *Bağlı listede* ise kaydırma olmadığı halde bir elemana erişmek için head adresinden istenen adrese kadar gezmek gerekeceğinden **en kötü durumda** $O(n)$ olur.

Bağlı Liste ve Dizi Karşılaştırması (devam..)

- Veri Giriş (Insert) Maliyeti**

3) Cost of inserting an element

Array

A

2	4	6	5	-	-	-
0	1	2	3	4	5	6

Linked List

head →

3	

 →

2	

 →

4	

 →

6	

 →

5	

 → NULL

a) at beginning - $O(n)$ $O(1)$

b) at end - $O(1)$ $O(n)$

↳ if array is not full

c) at i^{th} position - $O(n)$ - array full $O(n) \div$

Bağlı Liste ve Dizi Karşılaştırması (devam..)

- **Silme (Delete) Maliyeti**
 - Insert işlemleri ile tamamen aynı senaryolara ve aynı Big-O karmaşıklık maliyetlerine sahiptirler.

Bağlı Liste ve Dizi Karşılaştırması (devam..)

İşlem	Dizi Tabanlı Liste	Bağlı Liste
Access, Retrieve (Erişim)	$O(1)$	$O(n)$
InsertFirst	$O(n)$	$O(1)$
InsertLast	$O(n)$	$O(n)$ Sonuncu elemana pointer varsa = $O(1)$
InsertPos	$O(n)$	$O(n)$
DeleteFirst	$O(n)$	$O(1)$
DeleteLast	$O(n)$	$O(n)$ Sonuncu elemana pointer varsa = $O(1)$
DeletePos	$O(n)$	$O(n)$

İYİ ÇALIŞMALAR...

Yararlanılan Kaynaklar

- **Ders Kitabı:**
 - **Data Structures through JAVA**, V.V.Muniswamy
- **Yardımcı Okumalar:**
 - Data Structures and Algorithms in Java, Narashima Karumanchi
 - Data Structures, Algorithms and Applications in Java, Sartaj Sahni
 - Algorithms, Robert Sedgewick